ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ – ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Β΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 4ος
Γ΄ Επεισόδιο - Γ΄ Στάσιμο
Στίχοι: 626 - 800

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Δημήτριος Δρακόπουλος
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης

Κώστας Ναστούλης
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης

Χρίστος Γ. Ρώμας
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Χρύσα Αλεξοπούλου
δ.φ., Καθηγήτρια Β/θμιας Εκπ/σης

Δημήτριος Δρακόπουλος
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης

Κώστας Ναστούλης
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης

Χρίστος Γ. Ρώμας
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ
ΤΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ
Νικόλαος Ραγκούσης,
τ. Πάρεδρος Π.Ι.

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ
Κώστας Μπαλάσκας,
Σύμβουλος Π.Ι.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ
Κ.Χ. Μύρης
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ
Τάσος Ρούσσος

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΓΙΑ ΤΟ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Χριστίνα Βέικου, Σύμβουλος
Σωτήρης Γκλαβάς, Μόνιμος
Πάρεδρος

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗΣ
Εμμανουήλ Βλάχος
Επίκ. Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών

ΚΡΙΤΕΣ
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ
Δημήτριος Κούστας
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης
Γιάννης Σταμουλάκης
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης
Γεράσιμος Χρυσάφης
Επίκ. Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ
Μαρία Γιόση
Λέκτωρ Πανεπιστημίου Αθηνών
Αναστασία Πατούνα
Καθηγήτρια Β/θμιας Εκπαίδευσης
Αθανάσιος Φραγκούλης
Σχολικός Σύμβουλος

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

Ομάδα Εργασίας του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ακριτίδου Ελένη, Καραμπέτσου Βασιλική)

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ – ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Β' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

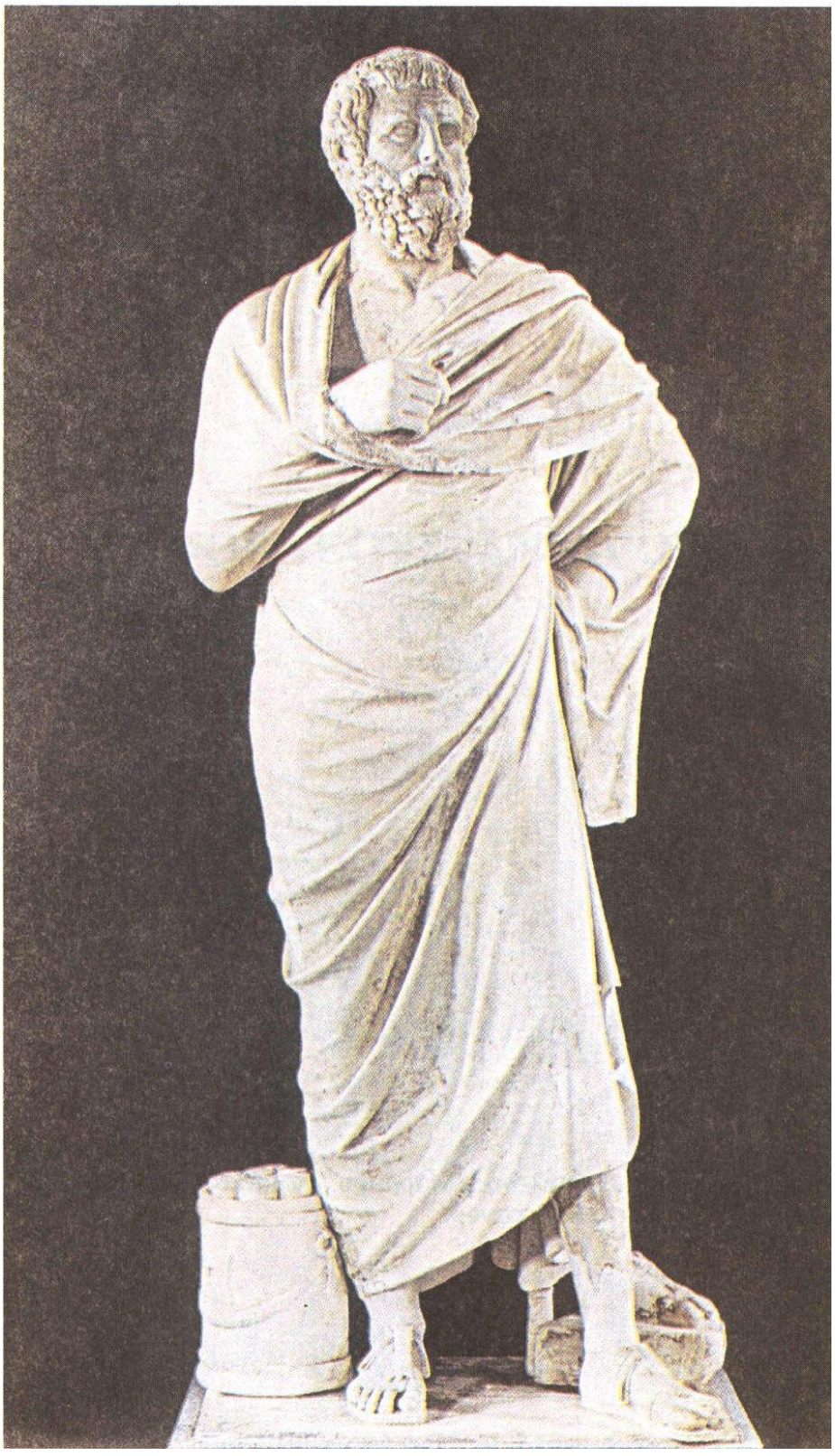
Τόμος 4ος

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Το εικονογραφικό υλικό του βιβλίου προέρχεται από αρχεία και εκδόσεις Μουσείων, Εκδοτικών οίκων, επιστημόνων και συλλεκτών. Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ευχαριστεί όλους θερμά.

Ιδιαιτέρως ευχαριστεί την Εθνική Πινακοθήκη, το Εθνικό Θέατρο, την Δ.Ε.Π.Α.Σ.Δ.Α, την Εκδοτική Αθηνών, τον Εκδοτικό Οίκο Ολκός, το Θέατρο Τέχνης, τον αρχαιολόγο-ιστορικό της Τέχνης René Percheron, τον Νικόλαο Αστεριάδη, τους ζωγράφους Σαράντη Καραβούζη και Χρίστο Γαρουφαλή και τους γλύπτες Μιχάλη Κευγά και Διονύση Γερολυμάτο για τη διάθεση φωτογραφικού υλικού και εγχρώμων διαφανειών.

Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο



2. Ανδριάντας του Σοφοκλέους. Μάρμαρο. Ρωμαϊκό αντίγραφο του 4ου αιώνα π.Χ. Μουσείο Βατικανού.

Δ. ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
Κ. ΝΑΣΤΟΥΛΗΣ
Χ. Γ. ΡΩΜΑΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Γ΄ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ

Ὅδε μὴν Αἵμων, παίδων τῶν σῶν
νέατον γέννημ᾽· ἦρ᾽ ἀχνύμενος
[τῆς μελλογάμου νύμφης]
τάλιδος ἥκει μόρον Ἀντιγόνης,
ἀπάτας λεχέων ὑπεραλγῶν;
ΚΡ. Τάχ᾽ εἰσόμεσθα μάντεων ὑπέρτερον.
Ὦ παῖ, τελείαν ψῆφον ἆρα μὴ κλύων
τῆς μελλονύμφου πατρὶ λυσσαίνων πάρει;
ἢ σοὶ μὲν ἡμεῖς πανταχῇ δρῶντες φίλοι;

626 Αλλά να κι ο Αίμονας, το στερνοπαίδι σου·

φτάνει τάχα πικραμένος για τη μοίρα
που προσμένει την Αντιγόνη την άμοιρη
και περίλυπος για το χαμένο ταίρι;
ΚΡ. Αμέσως θα το μάθουμε κι από μάντεις καλύτερα.
Παιδί μου, μήπως άκουσες την τελεσίδικη ποινή για τη μνηστή σου και φτάνεις χολωμένος στον πατέρα σου,
ή ό,τι και να κάνουμε μας αγαπάς ακόμη;

635 ΑΙ. Πάτερ, σός εἰμι· καὶ σύ μοι γνώμας ἔχων
χρηστὰς ἀπορθοῖς, αἷς ἔγωγ’ ἐφέψομαι.
Ἐμοὶ γὰρ οὐδεὶς ἀξιώσεται γάμος
μείζων φέρεσθαι σοῦ καλῶς ἡγουμένου.
ΚΡ. Οὕτω γάρ, ὦ παῖ, χρὴ διὰ στέρνων ἔχειν,
640 γνώμης πατρῴας πάντ’ ὄπισθεν ἑστάναι.
Τούτου γὰρ οὕνεκ’ ἄνδρες εὔχονται γονὰς
κατηκόους φύσαντες ἐν δόμοις ἔχειν,
ὡς καὶ τὸν ἐχθρὸν ἀνταμύνωνται κακοῖς,
καὶ τὸν φίλον τιμῶσιν ἐξ ἴσου πατρί.
645 Ὅστις δ’ ἀνωφέλητα φιτύει τέκνα,
τί τόνδ’ ἂν εἴποις ἄλλο πλὴν αὑτῷ πόνους

φῦσαι, πολὺν δὲ τοῖσιν ἐχθροῖσιν γέλων;
Μή νύν ποτ', ὦ παῖ, τὰς φρένας γ' ὑφ' ἡδονῆς
γυναικὸς οὕνεκ' ἐκβάλῃς, εἰδὼς ὅτι
650 ψυχρὸν παραγκάλισμα τοῦτο γίγνεται,
γυνὴ κακὴ ξύνευνος ἐν δόμοις. Τί γὰρ
γένοιτ' ἂν ἕλκος μεῖζον ἢ φίλος κακός;
Ἀλλὰ πτύσας ὡσεί τε δυσμενῆ μέθες
τὴν παῖδ' ἐν Ἅιδου τήνδε νυμφεύειν τινί.

635 **ἔχω χρηστὰς γνώμας = έχω σωστές σκέψεις, σκέπτομαι ορθά**

ἀπορθοῖς (ἀπορθόω-ῶ) = με κατευθύνεις, καθοδηγείς σωστά

αἷς ἔγωγ' ἐφέψομαι = τις οποίες εγώ, βέβαια, θα ακολουθήσω

οὐδείς...φέρεσθαι σοῦ καλῶς ἡγουμένου (β΄ όρος σύγκρισης) = κανένα γάμο δε θα θεωρήσω τόσο σπουδαίο, ώστε να τον βάλω πάνω από τη δική σου συνετή καθοδήγηση

χρὴ διὰ στέρνων ἔχειν = αυτή τη γνώμη πρέπει να έχεις

διὰ στέρνων ἔχω (περίφρ.) = φρονῶ, διάκειμαι

640 ἑστάναι (αντί ἑστηκέναι) = επξγ. του οὔτω

γνώμης πατρῴας πάντ' (αιτ. αναφ.) ὄπισθεν ἑστάναι = να ακολουθείς σ' όλα την πατρική συμβουλή (η μεταφορά από την στρατιωτική παράταξη)

γοναὶ κατήκοοι = υπάκουα παιδιά

φύσαντες (φύω) = να αποκτήσουν, να γεννήσουν

δόμος (<δέμω) = σπίτι, θάλαμος, παλάτι

ὡς ἀνταμύνωνται κακοῖς = για να εκδικούνται τους εχθρούς
ἐξ ἴσου πατρὶ (=ὥσπερ ὁ πατὴρ ἀνταμύνεται καὶ τιμᾷ) = όπως ακριβώς ο πατέρας
ἀνωφέλητα φιτύει τέκνα = γεννάει παιδιά άχρηστα
τί τόνδ᾽ ἄν εἴποις...φῦσαι = η συντακτ. σειρά : τί ἄλλο εἴποις ἄν φῦσαι τόνδ᾽ πλὴν πόνους αὐτῷ = τι άλλο θα ᾽λεγες πως γέννησε αυτός (ο άνθρωπος) παρά βάσανα για τον εαυτό του
γέλων (ποιητ., αντί γέλωτα) = γέλιο

μὴ νύν ποτ'... ἐκβάλῃς = η συντακτ. σειρά : μὴ ποτ' ἐκβάλῃς τὰς φρένας γ' ὑφ' ἡδονῆς γυναικὸς οὕνεκα
(αντί ἕνεκα)=ποτέ να μην αλλάξεις τις τωρινές σου σκέψεις από έρωτα για μια γυναίκα
εἰδὼς (μτχ. ενεστ. του ρ.οἶδα) = γνωρίζοντας
650 ψυχρὸν παραγκὰλισμα = παγερό αγκάλιασμα
γυνὴ (επξγ. στο τοῦτο) κακὴ ξύνευνος (κατηγ.) = μια γυναίκα όταν είναι κακή σύζυγος
ἕλκος μεῖζον = μεγαλύτερη πληγή
πτύσας (αντί ἀποπτύσας) = περιφρονώντας

ὡσεὶ δυσμενῆ (ενν. οὖσαν) = σαν να ήταν εχθρός σου
μέθες (μεθίημι) τὴν παῖδα τήνδε ἐν Ἅιδου (ενν. οἴκῳ) = άφησε αυτήν την κόρη στον Άδη
νυμφεύω τινὶ = νυμφεύομαι = παντρεύομαι

Ἐπεὶ γὰρ αὐτὴν εἶλον ἐμφανῶς ἐγὼ
πόλεως ἀπιστήσασαν ἐκ πάσης μόνην,
ψευδῆ γ' ἐμαυτὸν οὐ καταστήσω πόλει,
ἀλλὰ κτενῶ. Πρὸς ταῦτ' ἐφυμνείτω Δία
ξύναιμον· εἰ γὰρ δὴ τά γ' ἐγγενῆ φύσει
ἄκοσμα θρέψω, κάρτα τοὺς ἔξω γένους.
Ἐν τοῖς γὰρ οἰκείοισιν ὅστις ἔστ' ἀνὴρ
χρηστός, φανεῖται κἀν πόλει δίκαιος ὤν.
Ὅστις δ' ὑπερβὰς ἢ νόμους βιάζεται
ἢ τοὐπιτάσσειν τοῖς κρατύνουσιν νοεῖ,
οὐκ ἔστ' ἐπαίνου τοῦτον ἐξ ἐμοῦ τυχεῖν.

Ἀλλ’ ὃν πόλις στήσειε, τοῦδε χρὴ κλύειν
καὶ σμικρὰ καὶ δίκαια καὶ τἀναντία.
Καὶ τοῦτον ἂν τὸν ἄνδρα θαρσοίην ἐγὼ
καλῶς μὲν ἄρχειν, εὖ δ’ ἂν ἄρχεσθαι θέλειν,
670 δορός τ’ ἂν ἐν χειμῶνι προστεταγμένον
μένειν δίκαιον κἀγαθὸν παραστάτην.
Ἀναρχίας δὲ μεῖζον οὐκ ἔστιν κακόν·
αὕτη πόλεις ὄλλυσιν, ἥδ’ ἀναστάτους
οἴκους τίθησιν, ἥδε συμμάχου δορὸς
675 τροπὰς καταρρήγνυσι· τῶν δ’ ὀρθουμένων
σῴζει τὰ πολλὰ σώμαθ’ ἡ πειθαρχία.

εἷλον (αἱρέω- ῶ) ἐμφανῶς = την έπιασα επ' αυτοφώρω

ἐκ πάσης πόλεως = ἐκ πάντων τῶν πολιτῶν

ἀπιστήσασαν (κτγρμ. μτχ.) = να παραβαίνει τη διαταγή μου

ψευδῆ γ' ... πόλει = δε θα βγω ψεύτης μπροστά σ' όλους τους πολίτες

κτενῶ = θα την θανατώσω

πρὸς ταῦτα = γι' αυτά

ἐφυμνέω-ῶ = επικαλούμαι

ξύναιμον Δία = τον Δία τον προστάτη της συγγένειας

τὰ ἐγγενῆ (ἐν+γένος) φύσει = τους φυσικούς συγγενείς

660 ἄκοσμα (προλ. κατηγ.) = ώστε να είναι απείθαρχοι

κάρτα (=λίαν) τοὺς ἔξω γένους (θρέψω ἀκόσμους) = θα ανέχομαι πολύ πιο απείθαρχους τους ξένους

ἐν τοῖς οἰκείοις = στους δικούς του

ὅστις...βιάζεται (αναφ.- υποθ. πρότ.) = αν κάποιος...παραβιάζει

ὑπερβὰς (ὑπερβαίνω) = ξεπερνώντας τα όρια, αυθαιρετώντας

τοὐπιτάσσειν (=τό ἐπιτάσσειν) …νοεῖ = σχεδιάζει να δίνει διαταγές σ΄αυτούς που κυβερνούν (υπερβολή)

οὐκ ἔστιν (=οὐχ οἷόν τ’ ἐστι) = δεν είναι δυνατό

τυγχάνω ἐπαίνου (παρά τινος) = επαινούμαι από κάποιον

ὅν…στήσειε (=ὅν ἄν…στήσῃ, ευκτ. αντί υποτ.) = όποιον εκλέξει η πόλη άρχοντα

τοῦδε χρὴ κλύειν = πρέπει να τον υπακούουν όλοι

καὶ σμικρά…καὶ τἀναντία = αιτ. αναφοράς

καὶ τοῦτον ἂν…θέλειν = η συντακτ. σειρά : **καὶ ἐγὼ θαρσοίην τοῦτον τόν ἄνδρα θέλειν ἂν καλῶς μὲν ἄρχειν, εὖ δ' ἄρχεσθαι** = και εγώ θα μπορούσα να πιστέψω ότι ένας τέτοιος άνδρας θα είχε τη θέληση και να κυβερνά καλά και καλά να κυβερνιέται

670 **δορός τ' ἐν χειμῶνι** (μεταφ.) = στη θύελλα της μάχης

δορός (=δόρατος), τὸ δόρυ προστεταγμένον = εάν έχει παραταχθεί

μένειν ἄν (=μένοι ἄν) = ότι θα έμενε

δίκαιος κἀγαθὸς παραστάτης = πιστός και γενναίος σύντροφος

ἀνάστατον τίθημι = καταστρέφω

σύμμαχον δόρυ = συμμαχικός στρατός

τροπὰς καταρρήγνυσι = το πλήρες: καταρρηγνῦσα τὰς τὰξεις ποιεῖ τρέπεσθαι εἰς φυγὴν=κάνει να σπάσει η παράταξη και να τραπεί σε άτακτη φυγή ο στρατός

τῶν ὀρθουμένων (αρσ. γέν.) = αυτών που πειθαρχούν, που μένουν σταθεροί στη θέση τους

τὰ πολλὰ σώματα = τους πολλούς

Οὕτως ἀμυντέ᾽ ἐστὶ τοῖς κοσμουμένοις,
κοὔτοι γυναικὸς οὐδαμῶς ἡσσητέα·
κρεῖσσον γάρ, εἴπερ δεῖ, πρὸς ἀνδρὸς ἐκπεσεῖν,
κοὐκ ἂν γυναικῶν ἥσσονες καλοίμεθ᾽ ἄν.
ΧΟ. Ἡμῖν μέν, εἰ μὴ τῷ χρόνῳ κεκλέμμεθα,
λέγειν φρονούντως ὧν λέγεις δοκεῖς πέρι.
ΑΙ. Πάτερ, θεοὶ φύουσιν ἀνθρώποις φρένας,
πάντων ὅσ᾽ ἐστὶ χρημάτων ὑπέρτατον·
Ἐγὼ δ᾽ ὅπως σὺ μὴ λέγεις ὀρθῶς τάδε,
οὔτ᾽ ἂν δυναίμην μήτ᾽ ἐπισταίμην λέγειν·
γένοιτο μεντἂν χἀτέρῳ καλῶς ἔχον.
Σοῦ δ᾽ οὖν πέφυκα πάντα προσκοπεῖν ὅσα

λέγει τις ἢ πράσσει τις ἢ ψέγειν ἔχει·
690 τὸ γὰρ σὸν ὄμμα δεινὸν ἀνδρὶ δημότῃ
λόγοις τοιούτοις, οἷς σὺ μὴ τέρψῃ κλύων.
Ἐμοὶ δ' ἀκούειν ἔσθ' ὑπὸ σκότου τάδε,
τὴν παῖδα ταύτην οἶ' ὀδύρεται πόλις,
πασῶν γυναικῶν ὡς ἀναξιωτάτη
695 κάκιστ' ἀπ' ἔργων εὐκλεεστάτων φθίνει·
ἥτις τὸν αὑτῆς αὐτάδελφον ἐν φοναῖς
πεπτῶτ' ἄθαπτον μήθ' ὑπ' ὠμηστῶν κυνῶν
εἴασ' ὀλέσθαι μήθ' ὑπ' οἰωνῶν τινος·
οὐχ ἥδε χρυσῆς ἀξία τιμῆς λαχεῖν;

ἀμυντέ’ ἐστὶ (=ἀμυντέον ἐστι) = πρέπει να υπερασπίζεται κανείς

τὰ κοσμούμενα = τα (βασιλικά) διατάγματα, τούς νόμους

κοὔτοι (καὶ οὔτοι)...ἡσσητέα (=ἡσσητέον ἐστι) = και με κανένα τρόπο δεν πρέπει να νικιέται ένας άντρας από μια γυναίκα

κρεῖσσόν (ἐστι) πρὸς ἀνδρὸς ἐκπεσεῖν (τῆς ἀρχῆς) = είναι προτιμότερο να χάσουμε την εξουσία από έναν άντρα

680 **κοὐκ ἂν…καλοίμεθ’ ἄν = η επανάληψη του δυνητικού ἄν για έμφαση**

ἥσσονες γυναικῶν = κατώτεροι από γυναίκες

εἰ μὴ…κεκλέμμεθα = αν από τα γηρατειά δεν έχουμε χάσει το νου

ὧν λέγεις πέρι = αντί περὶ τούτων, ἃ λέγεις

δοκεῖς φρονούντως λέγειν = φαίνεσαι ότι μιλάς σωστά

φρένας, (ἡ φρὴν-φρενὸς) = τον νου (ο νους, το μυαλό, σύνεση)

φύουσιν φρένας = προικίζουν με μυαλό, με φρόνηση

ὑπέρτατον πάντων χρημάτων = το πιο πολύτιμο από όλα τα πράγματα

ὅπως σὺ μή...τάδε (=ὅτι ... σχ. αποσιώπησης) = ειδική πρότ., αντικ. στο λέγειν

οὔτ' ἂν δυναίμην μήτ' ἐπισταίμην λέγειν = ούτε θα μπορούσα και μακάρι να μη μάθω να πω (παράλλαξη, εναλλαγή δυνητ. και ευχετ. ευκτ.)

γένοιτο μεντἄν (μέντοι ἄν) χἀτέρῳ καλῶς ἔχον (ενν. τι) = θα μπορούσε όμως και κάποιος άλλος να έχει κάποια σωστή σκέψη

δ' οὖν = όπως και να ΄ναι, πάντως

πέφυκα προσκοπεῖν σοῦ = από τη φύση μου έχω χρέος να προσέχω από πριν για σένα

690 τό σόν ὄμμα (<ὁράω) δεινὸν = το βλέμμα σου προκαλεί φόβο

οἵς σὺ…κλύων (οἵς, έλξη, αντί οὓς) = ώστε να μη ευχαριστιέσαι, ακούγοντας αυτά (τα λόγια)

ὑπὸ σκότου (αντί λάθρᾳ) = εξαιτίας της ασημότητας της θέσης μου

οἶ(α) (επίρρ.) ὀδύρεται πόλις (πλάγια ερώτ., επξγ. στο τάδε) = πόσο δηλαδή η πόλη θρηνεί την κόρη αυτή

ὡς...φθίνει (πλάγια ερώτ., επξγ. στο οἶ(α) ὀδύρεται) = λέγοντας πόσο ατιμωτικά πεθαίνει, σαν να ήταν η χειρότερη από όλες τις γυναίκες, για μια τόσο ένδοξη πράξη

ἥτις...οἰωνῶν τινος = αναφορ.- αιτιολ. πρότ.

ἐν φοναῖς πεπτῶτα (αντί πεπτωκότα) ἄθαπτον = πεσμένο μέσα στο αίμα άταφο

φοναί, αἱ (ποιητ. λ.) = ο αιματηρός φόνος, η σφαγή

ὠμηστὴς κύων = ωμοφάγο, άγριο σκυλί

μήθ' ὑπό τινος οἰωνῶν = ούτε από κάποιο όρνιο

οὐχ ἥδε...λαχεῖν (=οὐχ ἥδε ἀξία λαχεῖν χρυσῆς τιμῆς; = δεν αξίζει αυτή να τιμηθεί με λαμπρή τιμή;)
λαχεῖν (λαγχάνω> ν.ε. λαχνός) = απαρ. αναφ., εξαρτάται από τη λ. ἀξία

τοιάδ’ ἐρεμνὴ σῖγ’ ἐπέρχεται φάτις,
Ἐμοὶ δὲ σοῦ πράσσοντος εὐτυχῶς, πάτερ,
οὐκ ἔστιν οὐδὲν κτῆμα τιμιώτερον·
τί γὰρ πατρὸς θάλλοντος εὐκλείας τέκνοις
ἄγαλμα μεῖζον, ἢ τί πρὸς παίδων πατρί;
Μή νυν ἓν ἦθος μοῦνον ἐν σαυτῷ φόρει,
ὡς φῂς σύ, κοὐδὲν ἄλλο, τοῦτ’ ὀρθῶς ἔχειν·
ὅστις γὰρ αὐτὸς ἢ φρονεῖν μόνος δοκεῖ,
ἢ γλῶσσαν, ἣν οὐκ ἄλλος, ἢ ψυχὴν ἔχειν,
οὗτοι διαπτυχθέντες ὤφθησαν κενοί.
Ἀλλ’ ἄνδρα, κεἴ τις ἦ σοφός, τὸ μανθάνειν
πόλλ’ αἰσχρὸν οὐδὲν καὶ τὸ μὴ τείνειν ἄγαν.

700 **ἐρεμνὸς (<ἔρεβος=σκοτάδι) = σκοτεινός**

τοιάδ'... φάτις (προσωπ.) = τέτοια φήμη σκοτεινή κυκλοφορεί κρυφά

σοῦ πράσσοντος εὐτυχῶς (β΄όρος συγκρ.) = από τη δική σου ευτυχία, εάν εσύ ευτυχείς

κτῆμα τιμιώτερον = πολυτιμότερο απόκτημα, αγαθό

τί γὰρ πατρός... μεῖζον = η συντακτ. σειρά : τί γὰρ ἄγαλμα μεῖζόν (ἐστι) τέκνοις εὐκλείας θάλλοντος πατρὸς = γιατί ποια χαρά είναι μεγαλύτερη για τα παιδιά από τη δόξα του ευτυχισμένου πατέρα

ἄγαλμα, τὸ = αγλάισμα, κόσμημα, χαρά

θάλλω (>θαλερὸς) = ακμάζω, ανθώ, ευτυχώ

ἦ τί πρὸς παίδων πατρί = το πλήρες : ἦ τί ἄγαλμα μεῖζόν ἐστι πατρὶ εὐκλείας παίδων θαλλόντων;

μή νυν ἓν ἦθος...φόρει = μη λοιπόν έχεις μόνον ένα τρόπο σκέψης

φόρει (φορέω-ῶ =φέρω) = το ρ. δηλώνει ενέργεια που επαναλαμβάνεται

ὡς φῄς σύ (=ὃ σύ φῄς) = αυτό που λες εσύ

ὅστις (περιληπτ.)...δοκεῖ = όσοι νομίζουν ότι μόνο αυτοί σκέπτονται σωστά

οὗτοι διαπτυχθέντες (διαπτύσσομαι) ὤφθησαν κενοὶ (ὄντες = κτγρμ. μτχ.) = αυτοί, όταν ανοιχτούν και εξεταστούν σε βάθος βρίσκονται (φαίνονται) ότι είναι άδειοι (η μεταφορά παρμένη από τα καρύδια)

ἄνδρα τὸ μανθάνειν...οὐδὲν = η συντακτ. σειρά : οὐδὲν αἰσχρόν ἐστι τὸν ἄνδρα μανθάνειν πολλὰ = δεν είναι καθόλου ντροπή για έναν άνθρωπο να μαθαίνει πολλά

κεἴ τις ᾖ σοφός (η χρήση του εἰ με υποτ. είναι ποιητ.) = και αν ακόμη κάποιος είναι σοφός

μὴ τείνειν ἄγαν (τὸ τόξον)(τείνειν : ανεξ. χρήση απαρ., αντί προστακτ.) = να μη παρατραβάει το σκοινί (η μεταφορά από το τέντωμα της χορδής της λύρας ή τόξου)

712 Ὁρᾷς παρὰ ῥείθροισι χειμάρροις ὅσα
δένδρων ὑπείκει, κλῶνας ὡς ἐκσῴζεται,
τὰ δ᾽ ἀντιτείνοντ᾽ αὐτόπρεμν᾽ ἀπόλλυται.
715 Αὕτως δὲ ναὸς ὅστις ἐγκρατῆ πόδα
τείνας ὑπείκει μηδέν, ὑπτίοις κάτω
στρέψας τὸ λοιπὸν σέλμασιν ναυτίλλεται.
Ἀλλ᾽ εἶκε θυμῷ καὶ μετάστασιν δίδου.
Γνώμη γὰρ εἴ τις κἀπ᾽ ἐμοῦ νεωτέρου
720 πρόσεστι, φήμ᾽ ἔγωγε πρεσβεύειν πολὺ
φῦναί τιν᾽ ἄνδρα πάντ᾽ ἐπιστήμης πλέων·

παρὰ ῥείθροισι χειμάρροις = κοντά στο ορμητικό ρεύμα

χειμάρροος, ον (συνηρ. χειμάρρους, -ουν (χεῖμα+ῥέω) = αυτός που ρέει τον χειμώνα

ὑπείκω = υποχωρώ

ὡς ἐκσῴζεται κλῶνας = πώς διασώζουν τα κλαδιά

κλών,-νός, ὁ (<κλάω) = κλωνάρι (ν.ε. κλωνοποίηση)

ἀντιτείνω = αντιστέκομαι

αὐτόπρεμνος (<αὐτὸς+πρέμνον=κορμός δένδρου) = σύρριζα

αὕτως (επίρρ.) = επίσης, ωσαύτως

ναὸς (δωρ. τύπος, αντί νεώς), ἡ ναῦς = το πλοίο

ἐγκρατῆ (προλ. κατηγ.) πόδα = ὥστε ἐγκρατῆ εἶναι (τὸν) πόδα

ὅστις...ὑπείκει μηδὲν = όποιος τεντώνει πολύ τα πανιά του πλοίου και δεν τα χαλαρώνει καθόλου στον άνεμο

ὑπτίοις σέλμασιν ναυτίλλεται (ειρωνεία) = ταξιδεύει με ανεστραμμένο το κατάστρωμα του πλοίου, τα καθίσματα των κωπηλατών

κάτω στρέψας (τὴν ναῦν) = αφού αναποδογυρίσει το πλοίο

εἶκε θυμῷ καί...δίδου = δώσε τόπο στην οργή και άλλαξε γνώμη

γνώμη γὰρ...πρόσεστι = η συντακτ. σειρά : εἴ τις γνώμη πρόσεστι κἀπ' (καὶ ἀπὸ) ἐμοῦ νεωτέρου (ὄντος) = κι αν μπορώ κι εγώ να προσθέσω κάποια γνώμη, παρότι νεότερος

φημί...πρεσβεύειν πολὺ φῦναί τιν' ἄνδρα (=υποκ. του φῦναι) πάντ' (α) (=αιτ. αναφ.) ἐπιστήμης

πλέων(=πανεπιστήμονα) = εγώ βέβαια λέω ότι το πιο καλό είναι να γεννιέται κανείς πάνσοφος

εἰ δ’ οὖν, φιλεῖ γὰρ τοῦτο μὴ ταύτῃ ῥέπειν,
καὶ τῶν λεγόντων εὖ καλὸν τὸ μανθάνειν.
ΧΟ. Ἄναξ, σέ τ’ εἰκός, εἴ τι καίριον λέγει,
μαθεῖν, σέ τ’ αὖ τοῦδ’· εὖ γὰρ εἴρηται διπλῇ.
ΚΡ. Οἰ τηλικοίδε καὶ διδαξόμεσθα δὴ
φρονεῖν ὑπ’ ἀνδρὸς τηλικοῦδε τὴν φύσιν;
ΑΙ. Μηδὲν τὸ μὴ δίκαιον· εἰ δ’ ἐγὼ νέος,
οὐ τὸν χρόνον χρὴ μᾶλλον ἢ τἄργα σκοπεῖν.
ΚΡ. Ἔργον γάρ ἐστι τοὺς ἀκοσμοῦντας σέβειν;
ΑΙ. Οὐδ’ ἂν κελεύσαιμ’ εὐσεβεῖν ἐς τοὺς κακούς.
ΚΡ. Οὐχ ἥδε γὰρ τοιᾶδ’ ἐπείληπται νόσῳ;
ΑΙ. Οὔ φησι Θήβης τῆσδ’ ὁμόπτολις λεώς.

ΚΡ. Πόλις γὰρ ἡμῖν ἀμὲ χρὴ τάσσειν ἐρεῖ;
ΑΙ. Ὁρᾷς τόδ’ ὡς εἴρηκας ὡς ἄγαν νέος;
ΚΡ. Ἄλλῳ γὰρ ἢ ’μοὶ χρή με τῆσδ’ ἄρχειν χθονός;
ΑΙ. Πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ’ ἥτις ἀνδρός ἐσθ’ ἑνός.
ΚΡ. Οὐ τοῦ κρατοῦντος ἡ πόλις νομίζεται;
ΑΙ. Καλῶς ἐρήμης γ’ ἂν σὺ γῆς ἄρχοις μόνος.
ΚΡ. Ὅδ’, ὡς ἔοικε, τῇ γυναικὶ συμμαχεῖ.

εἰ δ’ οὖν...= ενν. μὴ ἔφυ τοιοῦτος (σχ. αποσιώπησης)

φιλεῖ (απρόσ.) μὴ ταύτῃ ῥέπειν = συνήθως δε συμβαίνει έτσι

τοῦτο...ταύτῃ = επανάλ. της ίδιας λέξης

τῶν λεγόντων εὖ (=τῶν εὖ λεγόντων) = από όσους μιλούν ορθά

καίριον = ορθό, έγκαιρο, εύστοχο

σὲ (δηλ. τὸν Αἵμονα) μαθεῖν = και συ να ακούσεις

διπλῇ = από τους δυο (τον Κρέοντα και τον Αίμονα)

οἱ τηλικοίδε = σ΄ αυτή την ηλικία

καὶ διδαξόμεσθα= διδαχθησόμεθα (ο καὶ για έμφαση)

τηλικοῦδε τὴν φύσιν = τόσο νέου στην ηλικία

μηδὲν (διδάσκου) τὸ μὴ δίκαιον = να μη διδαχτείς τίποτε το άδικο

730 ἔργον γάρ...σέβειν = είναι λοιπόν πράξη σωστή να τιμά κανείς όσους παρανομούν

οὐδ' ἂν κελεύσαιμ'...κακοὺς = το πλήρες: οὐ μόνον ἐγὼ οὐκ εὐσεβῶ εἰς τοὺς κακούς, ἀλλ' οὐδ' ἂν ἄλλους κελεύσαιμι...

εὐσεβῶ = τιμώ, δείχνω σεβασμό

ἐπείληπται τοιᾷδε νόσῳ = έχει προσβληθεί από τέτοια αρρώστια

ὁμόπτολις λεὼς (=λαὸς) = όλος ο λαός της πόλης, όλοι οι πολίτες

ἁμὲ χρὴ τάσσειν = ἃ ἐμὲ χρὴ τάσσειν : όσα πρέπει να διατάζω

ὡς ἄγαν νέος = σαν μωρό παιδί, σαν ανόητος

ἄλλῳ ἢ ’μοὶ (δοτ. χαριστ.). = για λογαριασμό άλλου ή για δικό μου

πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ'... = ο γὰρ αιτιολογεί το ενν. ναί, σοὶ καὶ τῷ λαῷ δεῖ σε ἄρχειν, πόλις γὰρ οὐκ ἔστ'...

οὐ τοῦ κρατοῦντος ἡ πόλις; = η πόλη δεν ανήκει στον άρχοντα;

καλῶς (ειρων.)...μόνος = η συντακτ. σειρά : καλῶς γε σὺ μόνος ἄρχοις ἄν γῆς ἐρήμης (ενν. οὔσης) = ωραία βέβαια εσύ θα κυβερνούσες μια έρημη πόλη

741 ΑΙ. Εἴπερ γυνὴ σύ· σοῦ γὰρ οὖν προκήδομαι.
ΚΡ. Ὦ παγκάκιστε, διὰ δίκης ἰὼν πατρί;
ΑΙ. Οὐ γὰρ δίκαιά σ' ἐξαμαρτάνονθ' ὁρῶ.
ΚΡ. Ἁμαρτάνω γὰρ τὰς ἐμὰς ἀρχὰς σέβων;
745 ΑΙ. Οὐ γὰρ σέβεις, τιμάς γε τὰς θεῶν πατῶν.
ΚΡ. Ὦ μιαρὸν ἦθος καὶ γυναικὸς ὕστερον.
ΑΙ. Οὔ τἂν ἔλοις ἥσσω γε τῶν αἰσχρῶν ἐμέ.
ΚΡ. Ὁ γοῦν λόγος σοι πᾶς ὑπὲρ κείνης ὅδε.
ΑΙ. Καὶ σοῦ γε κἀμοῦ, καὶ θεῶν τῶν νερτέρων.
750 ΚΡ. Ταύτην ποτ' οὐκ ἔσθ' ὡς ἔτι ζῶσαν γαμεῖς.
ΑΙ. Ἥδ' οὖν θανεῖται καὶ θανοῦσ' ὀλεῖ τινα.

ΚΡ. ἨΗ κἀπαπειλῶν ὦδ᾽ ἐπεξέρχῃ θρασύς;
ΑΙ. Τίς δ᾽ ἔστ᾽ ἀπειλὴ πρὸς κενὰς γνώμας λέγειν;
ΚΡ. Κλαίων φρενώσεις, ὧν φρενῶν αὐτὸς κενός.

740 εἴπερ γυνὴ σὺ (ενν. εἶ) = αν είσαι γυναίκα

προκήδομαί τινος = προνοώ, ενδιαφέρομαι για κάποιον

διὰ δίκης ἰών πατρὶ = το πλήρες : προκήδῃ ἐμοῦ διὰ δίκης ἰών πατρὶ = ενδιαφέρεσαι για μένα, ενώ έρχεσαι να αντιδικήσεις με τον πατέρα σου;

οὐ γὰρ δίκαιά σ’ ἐξαμαρτάνονθ’(κτγρμ. μτχ.) ὁρῶ = ενν. ναί, οὐ γὰρ... ὁρῶ = ναι, γιατί σε βλέπω να παίρνεις άδικες αποφάσεις

τὰς ἐμὰς ἀρχὰς σέβων = τιμώντας την εξουσία μου

ὦ μιαρὸν ἦθος καὶ γυναικὸς ὕστερον = πρόστυχε χαρακτήρα, αχρείο πλάσμα, δούλε μιας γυναίκας

οὔ τἂν ἔλοις (τοι ἄν) ἕλοις...ἐμὲ = (ενν. ναι, μπορεί να είμαι δούλος), αλλά δεν μπορείς να με βρεις να υποκύπτω σε αισχρές πράξεις

ὁ γοῦν (γε οὖν) λόγος = τα λόγια σου βέβαια

καὶ σοῦ γε...τῶν νερτέρων = και για σένα βέβαια, και για μένα και για τους θεούς του κάτω κόσμου ενδιαφέρομαι

οὐκ ἔσθ' ὡς = οὐκ ἔσθ' ὅπως = με κανένα τρόπο

γαμεῖς (μέλλ. του ρ. γαμῶ) = θα παντρευτείς

ὀλεῖ (μέλλ. του ρ. ὄλλυμι) = θα καταστρέψει, θα σκοτώσει

ἦ κἀπαπειλῶν...θρασὺς = η συντακτ. σειρά : ἦ ἐπεξέρχῃ καὶ ἐπαπειλῶν ὦδε θρασὺς = αλήθεια, έρχεσαι εναντίον μου με τόσο θράσος, ώστε να με απειλείς ακόμα;

πρὸς κενὰς γνώμας = σε ανόητες γνώμες

κλαίων φρενώσεις (με) (φρενόω- ῶ<φρὴν) = με κλάματα θα με συνετίσεις

ὤν (εναντ. μτχ.) κενός φρενῶν = αν και είσαι άμυαλος



16. Ο Μάνος Κατράκης ως Κρέων. Από την ταινία του Γιώργου Τζαβέλλα Αντιγόνη, 1961 (40 χρόνια Φεστιβάλ, εκδ. Δ.Ε.Π.Α.Σ.Δ.Α)

ΚΡ. Γυναικὸς ὢν δούλευμα, μὴ κώτιλλέ με.
ΑΙ. Βούλει λέγειν τι καὶ λέγων μηδὲν κλύειν;
ΚΡ. Ἄληθες; ἀλλ᾽ οὐ, τόνδ᾽ Ὄλυμπον, ἴσθ᾽ ὅτι,
χαίρων ἐπὶ ψόγοισι δεννάσεις ἐμέ.
Ἄγαγε τὸ μῖσος, ὡς κατ᾽ ὄμματ᾽ αὐτίκα
παρόντι θνῄσκῃ πλησία τῷ νυμφίῳ.
ΑΙ. Οὐ δῆτ᾽ ἔμοιγε, τοῦτο μὴ δόξῃς ποτέ,
οὔθ᾽ ἥδ᾽ ὀλεῖται πλησία, σύ τ᾽ οὐδαμᾷ
τοὐμὸν προσόψει κρᾶτ᾽ ἐν ὀφθαλμοῖς ὁρῶν,
ὡς τοῖς θέλουσι τῶν φίλων μαίνῃ ξυνών.
ΧΟ. Ἀνὴρ, ἄναξ, βέβηκεν ἐξ ὀργῆς ταχύς·

νοῦς δ’ ἐστὶ τηλικοῦτος ἀλγήσας βαρύς.
ΚΡ. Δράτω, φρονείτω μεῖζον ἢ κατ’ ἄνδρ’ ἰών·
τώ δ’ οὖν κόρα τώδ’ οὐκ ἀπαλλάξει μόρου.
770 ΧΟ. Ἄμφω γὰρ αὐτὼ καὶ κατακτεῖναι νοεῖς;

δούλευμα (=δοῦλος) γυναικὸς = δούλε μιας γυναίκας (σχ. μετωνυμίας)

κωτίλλω = κολακεύω κάποιον με πολλά λόγια, φλυαρώ

λέγων μηδὲν κλύειν = να μην παίρνεις καμιά απάντηση στα λόγια

ἄληθες (ειρων.) = αλήθεια;

ἀλλ' οὐ, τόνδ'...δεννάσεις (δεννάζω<δέννος=ύβρις)
ἐπὶ ψόγοισι = η συντακτ. σειρά : ἀλλά, τόνδ' Ὄλυμπον, ἴσθ' ὅτι οὐ χαίρων δεννάσεις ἐμὲ ἐπὶ

ψόγοισι = μα τον ίδιο τον Όλυμπο, να ξέρεις ότι δε θα με βρίζεις ατιμώρητα με τις συνεχείς κατηγορίες

760 τὸ μῖσος = τη μισητή (γυναίκα)

κατ’ ὄμματα = μπροστά στα μάτια

πλησία τῷ νυμφίῳ παρόντι = κοντά, παρουσία του μνηστήρα

οὐ δῆτ’ (ενν. ὀλεῖται) = όχι, βέβαια, δε θα πεθάνει

ἔμοιγε πλησία = κοντά μου τουλάχιστον

μὴ δόξῃς ποτέ (παρενθ. πρότ.) = μην το σκεφτείς ποτέ, μην το φανταστείς

οὐδαμᾷ (αντί οὐδαμῶς)=ποτέ πια

οὐδαμᾷ τούμὸν...ὀρῶν = η συντακτ. σειρά : τὸ ἐμὸν κρᾶτα οὐδαμᾷ προσόψει ἐν ὀφθαλμοῖς ὀρῶν

τὸ ἐμὸν κρᾶτα = το κεφάλι μου, το πρόσωπό μου

ὡς τοῖς...ξυνών (τελική πρότ.) = για να δείχνεις την τρέλα σου σε όσους από τους φίλους σου μπορούν να την ανεχτούν

ἀνὴρ (αντί ὁ ἀνὴρ) βέβηκεν = ο άντρας έφυγε

ταχὺς (επιρρ. κατηγ.) = βιαστικά, γρήγορα

νοῦς τηλικοῦτος (αντί τηλικούτου) = η ψυχή τόσο νέου

βαρὺς = επικίνδυνος, επίφοβος

ἀλγήσας (υποθ. μτχ.) = αν πονέσει

φρονῶ μεῖζον = μεγαλοφρονώ, μεγαλοπιάνομαι

ἢ κατ’ ἄνδρ’ ἰών = από ό,τι ταιριάζει σ’ έναν άνθρωπο

τώ κόρα τώδ’ (αιτ. δυϊκ. αρ.) = αυτές τις δύο κόρες

ἀπαλλάσσω μόρου = γλυτώνω από τον θάνατο

770 ἄμφω αὐτὼ (δυϊκ. αρ.) = και τις δύο αυτές· το ἄμφω για έμφαση

771 ΚΡ. Οὐ τήν γε μὴ θιγοῦσαν· εὖ γὰρ οὖν λέγεις.
ΧΟ. Μόρῳ δὲ ποίῳ καί σφε βουλεύῃ κτανεῖν;
ΚΡ. Ἄγων ἔρημος ἔνθ’ ἂν ᾖ βροτῶν στίβος
κρύψω πετρώδει ζῶσαν ἐν κατώρυχι,
775 φορβῆς τοσοῦτον ὡς ἄγος μόνον προθείς,
ὅπως μίασμα πᾶσ’ ὑπεκφύγῃ πόλις·
κἀκεῖ τὸν Ἅιδην, ὃν μόνον σέβει θεῶν,
αἰτουμένη που τεύξεται τὸ μὴ θανεῖν,
ἢ γνώσεται γοῦν ἀλλὰ τηνικαῦθ’ ὅτι
780 πόνος περισσός ἐστι τἀν Ἅιδου σέβειν.

οὐ (ενν. νοῶ κατακτεῖναι) = όχι, (δε σκέφτομαι να σκοτώσω)

τὴν μὴ θιγοῦσαν = αυτή που δεν άγγιξε (τον νεκρό), δε μετείχε

μόρῳ δὲ ποίῳ = με ποιον τρόπο

σφε = αυτήν

ἐρῆμος βροτῶν στίβος = απάτητος δρόμος

κρύψω ζῶσαν = θα την θάψω ζωντανή

κατῶρυξ-χος, ὁ = όρυγμα, σπηλιά, υπόγειος θολωτός τάφος

φορβὴ = τροφή (κυρίως ζώων)

ἄγος, τὸ = το μίασμα

ὡς ἄγος μόνον (ενν. εἶναι) = ώστε απλώς, ίσα-ίσα μόνο να αποτρέψει το μίασμα

προθεὶς (προτίθημι) = προσφέροντας, δίνοντας

σέβει = σέβεται, τιμά

κἀκεῖ τὸν Ἅιδην αἰτουμένη που τεύξεται τὸ μὴ

θανεῖν = και εκεί παρακαλώντας τον Άδη, ίσως γλυτώσει τον θάνατο (σκληρή ειρωνεία)

γοῦν ἀλλὰ τηνικαῦτα = τουλάχιστον, αν και αργά

πόνος περισσός ἐστι τἀν (τὰ ἐν οἴκῳ) Ἄιδου σέβειν
= είναι μάταιος κόπος να τιμά κανείς όσους βρίσκονται στον Άδη, τους νεκρούς

Στροφή
Χορός
Ἔρως ἀνίκατε μάχαν,
Ἔρως, ὃς ἐν κτήμασι πί-
πτεις, ὃς ἐν μαλακαῖς παρει-
αῖς νεάνιδος ἐννυχεύεις,
φοιτᾷς δ᾽ ὑπερπόντιος ἔν τ᾽
ἀγρονόμοις αὐλαῖς·
καί σ᾽ οὔτ᾽ ἀθανάτων
φύξιμος οὐδεὶς οὔθ᾽
ἁμερίων σέ γ᾽ ἀνθρώ-
πων, ὁ δ᾽ ἔχων μέμηνεν.

Αντιστροφή
Σὺ καὶ δικαίων ἀδίκους
φρένας παρασπᾷς ἐπὶ λώ-
βᾳ· σὺ καὶ τόδε νεῖκος ἀν-
δρῶν ξύναιμον ἔχεις ταράξας·
795 νικᾷ δ᾽ ἐναργὴς βλεφάρων
ἵμερος εὐλέκτρου
νύμφας, τῶν μεγάλων
πάρεδρος ἐν ἀρχαῖς θε-
σμῶν· ἄμαχος γὰρ ἐμπαί-
800 ζει θεὸς Ἀφροδίτα.

781 ΧΟ.Έρωτα, που δε γονάτισες ποτέ στον πόλεμο,
Έρωτα, που ορμάς και γεμίζεις την πλάση,
που στ’ απαλά τα μάγουλα
της κόρης νυχτερεύεις,
785 που σεργιανάς τις θάλασσες
και των ξωμάχων τα κατώφλια,
κανείς δε σου γλυτώνει
μηδέ θνητός μηδέ αθάνατος·
790 φωλιάζεις στο κορμί και το μανίζεις.

Εσύ των δικαίων ξεστρατίζεις το νου
και στο χαμό τον σέρνεις·
εσύ και τούτη την αμάχη φούντωσες

μέσα σ’ αυτό το σόι·
της γόνιμης νύφης νικά
λαγαρός των βλεφάρων ο πόθος
που κυβερνά συντροφικά
με τους άλλους θεσμούς τους μεγάλους.
Η Αφροδίτη δίχως μέριμνες μας περιπαίζει.

(Η Αντιγόνη βγαίνει από το παλάτι συνοδευόμενη από φρουρούς)

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ
ΤΡΙΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (626-780)

Α΄ Σκηνή : στ. 627-765. Πρόσωπα : Κρέων- Αίμων- Χορός.

Στη σκηνή βρίσκονται ο Κρέων και ο Χορός. Από τη δεξιά πάροδο έρχεται ο Αίμων. Η άφιξή του δεν είναι εντελώς απρόσμενη· η αναφορά της Ισμήνης (στ. 572) στο πρόσωπό του προοικονομεί τον ερχομό του.

626 - 630 ὅδε μὴν Αἵμων... ὑπεραλγῶν (αλλά να κι ο Αίμονας... χαμένο ταίρι)· ο Κορυφαίος, βλέποντας

τον Αίμονα να έρχεται, διερωτάται για τις προθέσεις του.

631 - 634 τάχ' εἰσόμεσθα…φίλοι (αμέσως…αγαπάς ακόμη)· ο Κρέων με τη διπλή ερώτηση προς τον Αίμονα : παιδί μου, μήπως άκουσες την τελεσίδικη ποινή…μας αγαπάς ακόμη, υποδεικνύει το καθήκον του γιου προς τον πατέρα. Οι εκτιμήσεις του χορού και του Κρέοντα για τη στάση του Αίμονα είναι αντίθετες.

635 - 638 πάτερ, σός εἰμι…ἡγουμένου· η απρόσμενη απάντηση του Αίμονα ξαφνιάζει και τον χορό και τον Κρέοντα. Οι μετοχές ἔχων και ἡγουμένου είναι δίσημες· υποθετικές κατά τον Αίμονα, αιτιολογικές

κατά τον Κρέοντα. Η διπλή σημασία τους είναι στοιχείο της δραματικής τέχνης του ποιητή.

639 **οὕτω γάρ…ἔχειν·** στην αρχή του στίχου υποδηλώνει ότι ο Κρέων επιδοκιμάζει την απάντηση του Αίμονα.

640 **γνώμης πατρῴας…ἐστάναι·** κατά τους Έλληνες ο σεβασμός των παιδιών προς τους γονείς ήταν ένα από τα θεμελιώδη καθήκοντά τους. Σύμφωνες με την αντίληψη αυτή είναι και οι απαιτήσεις του Κρέοντα από τον Αίμονα. Οποιαδήποτε άλλη στάση του Αίμονα θα θεωρηθεί απρεπής απέναντι στην πατρική εξουσία.

643 - 644 **ὡς καὶ τὸν ἐχθρὸν… ἐξ ἴσου πατρί·** για τους αρχαίους βασική ηθική αρχή ήταν: **φίλει τόν**

φιλοῦντα καί μίσει τόν μισοῦντα· γλυκύν εἶναι φίλοις, ἐχθροῖς δὲ πικρόν.

645 - 647 **ὅστις δ' ἀνωφέλητα… ἐχθροῖσιν γέλων·** ο Κρέων πιστεύει ότι το κύρος του πατέρα συνδέεται με τη συμπεριφορά των παιδιών· ανάλογη άποψη απαντά και στον **Αἴαντα: οὔκουν γέλως ἥδιστος εἰς ἐχθρούς γελᾶν; (στ. 79).**

648 - 652 **μή νύν ποτ'… φίλος κακός**· η προτροπή του Κρέοντα προς τον Αίμονα να περιφρονήσει την Αντιγόνη υποκρύπτει το μίσος και την αποστροφή του προς αυτήν. Θεωρεί την αγάπη προς τη γυναίκα δουλική υποταγή.

653 - 654 **ἀλλὰ πτύσας…νυμφεύειν τινί**· τραγική ειρωνεία (πρβλ. στ. **1232**, όπου ο Αίμων φτύνει τον

πατέρα του), η οποία κορυφώνεται με τη φράση **ἐν Ἅιδου νυμφεύειν**· αυτός που τελικά θα νυμφευθεί στον Άδη είναι ο Αίμων (στ. **1240-41**) και όχι η Αντιγόνη, της οποίας κύριο μέλημα είναι η ταφή του αδελφού της και όχι ο γάμος.

655 - 658 **ἐπεὶ γὰρ…ἀλλὰ κτενῶ**· η **θρασύτητα** της Αντιγόνης, η οποία μόνη από όλους τους πολίτες παρακούει τη διαταγή του Κρέοντα, μειώνει το γόητρο του μονάρχη. Δεν μπορεί να δεχθεί την αμφισβήτηση της θέλησής του και μάλιστα από μια γυναίκα. Γι' αυτό και πρέπει να τιμωρηθεί σκληρά, γιατί, διαφορετικά, δε θα μπορούσε αυτός να κυβερνήσει. Η επιμονή του όμως αυτή θα αποδειχθεί μοιραία για τον ίδιο.

658 - 660 **πρὸς ταῦτ'…ἔξω γένους**· η περιφρονητική αναφορά στον Δία, τον προστάτη της όμαιμης συγγένειας, αποτελεί ύβρη και προοικονομεί τη σκηνή του Τειρεσία.

661 - 665 **ἐν τοῖς γὰρ οἰκείοισιν…ἐξ ἐμοῦ τυχεῖν**· ο Κρέων δεν αντιλαμβάνεται το κίνητρο της πράξης της Αντιγόνης και θεωρεί τη στάση της ως προσπάθεια να επιβληθεί στους άρχοντες. Με τη φράση **οὐκ ἔστ' ἐπαίνου τυχεῖν** αποφεύγει να προκαλέσει περισσότερο τον χορό.

666 - 667 **ἀλλ' ὃν πόλις…καὶ τἀναντία**· πρόκειται για αναχρονισμό. Την εποχή του Κρέοντα οι άρχοντες είναι κληρονομικοί, ενώ την εποχή του Σοφοκλή εκλέγονται. Ο Κρέων, ανάγοντας τη βούλησή του σε

νόμο της πόλης (πρβλ. στ. 738), απαιτεί απόλυτη και χωρίς αμφισβήτηση υποταγή, ανεξάρτητα αν αυτό είναι δίκαιο ή άδικο (πρβλ. Τραγ. Αδέσπ. 436 : δοῦλε δεσποτῶν, ἄκουε καὶ δίκαια κἄδικα. κρεισσόνων γὰρ καὶ δίκαια κἄδικ' ἔστ' ἀκουστέα). Η αντίληψή του αυτή προκαλεί το δημοκρατικό αίσθημα των Αθηναίων.

669 καλῶς μὲν...θέλειν· αναχρονισμός· αυτό ισχύει στη δημοκρατία, ενισχύει όμως τις απόψεις του Κρέοντα για την πειθαρχία.

671 μένειν δίκαιον παραστάτην· είναι ο γενναίος συμπολεμιστής· ανάλογος είναι ο όρκος των Αθηναίων εφήβων: Οὐ καταισχυνῶ ὅπλα τὰ ἱερὰ,

οὐδ᾽ ἐγκαταλείψω τόν παραστάτην, ὅτῳ ἄν στοιχήσω.

672 - 676 ἀναρχίας δὲ...ἡ πειθαρχία· ο Κρέων με τη λέξη ἀναρχία εννοεί την ανυπακοή στους νόμους και επισημαίνει με έμφαση τις συνέπειες της αναρχίας. (πρβλ. Αισχύλου Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας, 225 : πειθαρχία ἐστι τῆς εὐπραξίας μήτηρ, γυνή Σωτῆρος.

679 - 680 κρεῖσσον γάρ...καλοίμεθ᾽ ἄν · ο Κρέων θεωρεί ταπεινωτικό για τον ανδρισμό του να υποκύψει σε μια γυναίκα (πρβλ. στ. 484, 525). Χαρακτηριστική η καχυποψία του να βλέπει παντού συνωμοσίες.

681 - 682 ἡμῖν μέν...δοκεῖς πέρι · ο χορός, με την παρέμβασή του, επιδοκιμάζει τα λόγια του Κρέοντα,

όπως έκανε και προηγουμένως νόμῳ δὲ χρῆσθαι παντί, τοῦτ᾽ ἔνεστί σοι (στ. 213), όταν του αναγνώρισε το δικαίωμα να αποφασίζει για όλους και για όλα. Δεν εκφράζει φανερά την αντίθεσή του, αλλά τη διατυπώνει με τρόπο υποθετικό.

683 - 684 πάτερ, θεοὶ…ὑπέρτατον· ο Αίμων, με λεπτότητα, αντιπαραθέτει στην πατρική σκληρότητα τη φρόνηση, την οποία θεωρεί ως το μεγαλύτερο αγαθό. Τα επιχειρήματα, με τα οποία εκφράζει την αντίθεσή του στον πατέρα του, στηρίζονται στη γνωμολογική αυτή διατύπωση για τη δύναμη της φρόνησης.

687 γένοιτο… καλῶς ἔχον· με τη δυνητική και αόριστη διατύπωση ο Αίμων αμφισβητεί, με

ευπρέπεια και σεβασμό, την εσφαλμένη απόφαση του Κρέοντα να καταδικάσει την Αντιγόνη. Η σχετικότητα της γνώσης : κανένας δεν τα γνωρίζει όλα και η παραδοχή της γνώμης του άλλου είναι στοιχεία διαλόγου και δημοκρατίας, που απηχούν τη διδασκαλία των σοφιστών.

692 ἐμοὶ δ' ἀκούειν ἔσθ' ὑπὸ σκότου τάδε· η έλλειψη δημόσιας κριτικής υποδηλώνει τον φόβο που προκαλεί η εξουσία του Κρέοντα. Την αντίδραση της κοινής γνώμης στην απόφαση του Κρέοντα πληροφορείται ο Αίμων, ο οποίος, με μετριοφροσύνη, του αντιτάσσει τους κινδύνους που θα διατρέξει, αν δεν αλλάξει γνώμη.

693 - 695 **τὴν παῖδα ταύτην…φθίνει·** παρά τη συναισθηματική του φόρτιση ο Αίμων, αποφεύγει να αναφέρει το όνομα της Αντιγόνης και παρουσιάζει με έντεχνο τρόπο τις απόψεις του ως γνώμη των άλλων. Η θετική στάση της πόλης για την πράξη της Αντιγόνης προβάλλεται με τη συσσώρευση των υπερθετικών **ἀναξιωτάτη, κάκιστ', εὐκλεεστάτων.**
699 **οὐχ ἥδε χρυσῆς ἀξία τιμῆς λαχεῖν** · τη γνώμη του λαού, που διαμαρτύρεται για την παράβαση του άγραφου δικαίου, συμμερίζεται και ο Αίμων. Χωρίς να εκδηλώνει φανερά τη θέση του, με την ευθεία ερώτηση, εκβιάζει καταφατική απάντηση, θεωρώντας το έργο της Αντιγόνης άξιο **χρυσῆς τιμῆς**.

700 τοιάδ’ ἐρεμνὴ…φάτις · η σκοτεινή φήμη που κυκλοφορεί (ὑφέρπει) στην πόλη της Θήβας υποδηλώνει τον φόβο που προκαλεί στους πολίτες η αυταρχική εξουσία του Κρέοντα. Η κατάσταση αυτή έρχεται σε αντίθεση με το δημοκρατικό φρόνημα των Αθηναίων. Κατά τον (Bowra) : «Ο Σοφοκλής χρησιμοποιεί με δραματικό τρόπο εκείνο που ο Αισχύλος είχε διαπιστώσει, όταν έλεγε ότι τα οργισμένα λόγια των πολιτών εκπληρώνουν το καθήκον μιας δημόσιας κατάρας».

701 - 706 ἐμοὶ δὲ σοῦ πράσσοντος …τοῦτο ὀρθῶς ἔχειν ·ο Αίμων, για να αποφύγει τη μομφή του πατέρα του, ότι ο έρωτας υποκινεί τις σκέψεις του, τον διαβεβαιώνει για την αγάπη και την αφοσίωσή του

προς αυτόν. Προκειμένου να μαλακώσει την ισχυρογνωμοσύνη του και να καταλήξει στην έμμεση προειδοποίηση **μή νυν ἓν ἦθος μοῦνον ἐν σαυτῷ φόρει** προβάλλει ως βασική του μέριμνα την ευτυχία και την καλή φήμη του πατέρα του.

707 - 709 **ὅστις γὰρ αὐτὸς…ὤφθησαν κενοί** · η διατύπωση του αιτήματος του Αίμονα για τη σωτηρία της Αντιγόνης προετοιμάζεται κατάλληλα με μια σειρά γνωμολογίες : η σωστή σκέψη, η ευφράδεια του λόγου και ο χαρακτήρας αποτελούν τα βασικά στοιχεία του ήθους ενός ανθρώπου. Έτσι και οι πράξεις του είναι ανάλογες με το ήθος του.

711 **τὸ μὴ τείνειν ἄγαν** · η φράση έχει μεταφορική και αλληγορική σημασία· είναι παρμένη από τις

χορδές του τόξου ή των μουσικών οργάνων. Η αντίληψη πως οτιδήποτε ξεπερνά το μέτρο και φτάνει στην υπερβολή είναι επικίνδυνο, είναι κοινή για τους αρχαίους Έλληνες. Σύμφωνα με αυτή ο άνθρωπος, ή από τον φθόνο των θεών για την επιτυχία του ή από δικά του σφάλματα, εξαιτίας της αλαζονείας του, οδηγείται στην ύβρη που προκαλεί την τραγική του συντριβή. (πρβλ. στ. **127-128**).

712 - 717 **ὁρᾷς παρὰ ῥείθροισι…ναυτίλλεται** · ο Αίμων με μεταφορικές φυσικές εικόνες, προοικονομεί παραστατικά τη συντριβή του Κρέοντα, αν δεν υποχωρήσει στην οργή του. Ο άνθρωπος οφείλει απέναντι στις ανώτερες δυνάμεις να μη ξεπερνά το μέτρο της ανθρώπινης φύσης του, αλλά να υποχωρεί,

γιατί δε θα βγει νικητής από τη σύγκρουση αυτή (πρβλ. και στ. 67-68).

718 ἀλλ’ εἶκε θυμῷ καὶ μετάστασιν δίδου· ο Αίμων πιστεύει ότι ο θυμός είναι η αιτία της εμμονής του Κρέοντα να καταδικάσει την Αντιγόνη. Οφείλει να αναθεωρήσει την απόφασή του και να μη φτάσει στα άκρα, γιατί η αλαζονεία του αποτελεί ύβρη προς τους θεούς.

719 - 721 γνώμη γὰρ εἴ τις…ἐπιστήμης πλέων · με μετριοφροσύνη και λεπτότητα ο Αίμων αντιτάσσει στην παντογνωσία του Κρέοντα τη σχετικότητα της γνώσης.

722 - 723 εἰ δ’ οὖν…καλὸν τὸ μανθάνειν· ο Αίμων, με το σχήμα αποσιώπησης εἰ δ’ οὖν…(ἔφυ…τοιοῦτος)

προειδοποιεί με ήπιο τρόπο τον πατέρα του να μην ενεργήσει με αφροσύνη.

724 - 725 **ἄναξ, σέ τ'…εἴρηται διπλῆ** · η επιφυλακτική και διαλλακτική παρέμβαση του χορού έρχεται σε αντίθεση με την προηγούμενη θέση του να αποδεχθεί τις απόψεις του Κρέοντα (στ. **681-682**).

726 - 765 Η κλιμάκωση των αντιθέσεων Κρέοντα-Αίμονα οδηγείται με επιδεξιότητα στην απόλυτη ρήξη. Η σύγκρουση που ακολουθεί είναι ζωηρή και ταυτόχρονα δραματική και τραγική. Ο διάλογος αυτός λέγεται αγωνιστικός (Αριστ. **Ρητορική, 1413b8**). Αξιοπρόσεκτη η συμμετρία του λόγου ανάμεσα στους δύο άνδρες.

726 - 727 **οἳ τηλικοίδε…τὴν φύσιν**· ο Κρέων, με τη

χρήση του πληθυντικού **τηλικοίδε,** θεωρεί ότι ο Αίμων με τις υποδείξεις του προσβάλλει όχι μόνον αυτόν αλλά και όλους τους συνομηλίκους του.

728 - 729 **μηδὲν τὸ μὴ δίκαιον…ἢ σκοπεῖν** · η ωριμότητα και η σύνεση, κατά τον Αίμονα, δε βρίσκονται στα χρόνια αλλά στα έργα.

730 - 731 **ἔργον…τοὺς κακούς** · η σαρκαστική διάθεση του Κρέοντα, με την επανάληψη της λέξης **ἔργον**, έρχεται σε αντίθεση με την ήρεμη απάντηση του Αίμονα.

732 **οὐχ ἥδε γὰρ τοιᾶδ' ἐπείληπται νόσῳ** · ο Κρέων θεωρεί την πράξη της Αντιγόνης **νόσο**. Άρα και ο Αίμων, αφού παίρνει το μέρος της, δε σκέπτεται σωστά, γιατί έτσι τιμά τους κακούς.

733 - 735 οὔ φησι Θήβης…ὡς ἄγαν νέος; Η ιδεολογική αντιπαράθεση Αίμονα-Κρέοντα για τον ρόλο της κοινής γνώμης αποτελεί δραματικό στοιχείο. Ο Αίμων επικαλείται τη μαρτυρία της πόλης όχι μόνο για την αθωότητα της Αντιγόνης αλλά και για τη φήμη της. Ο Κρέων, αλαζονικά, αρνείται να δεχθεί τις απόψεις της κοινής γνώμης.

736 - 738 ἄλλῳ γὰρ…νομίζεται · η αντίληψη του Κρέοντα ότι η πόλη είναι δική του θυμίζει απαίτηση τυράννων και αντιτίθεται στο δημοκρατικό ήθος των Αθηναίων, το οποίο εκφράζει ο Αίμων.

739 καλῶς ἐρήμης γ’ ἂν σὺ γῆς ἄρχοις μόνος · ο ειρωνικός τόνος του Αίμονα υποδηλώνει ότι δεν ελπίζει να μεταπείσει πλέον τον πατέρα του. Με τη

διάσταση πατέρα και γιου στις πολιτικές απόψεις διαγράφεται το ήθος του καθενός.

740 - 741 **ὃδ’, ὡς ἔοικε…προκήδομαι** η ειρωνική ανταπάντηση του Κρέοντα κάνει τον Αίμονα να χάσει την αυτοκυριαρχία του και να μιλήσει προσβλητικά για τον πατέρα του.

742 - 745 **ὦ παγκάκιστε…τὰς θεῶν πατῶν** · κατά τον Lesky «η κλιμάκωση της σύγκρουσης φτάνει στην κορύφωσή της. Ο Κρέων υπερασπίζεται την τιμή των δεσποτικών αξιωμάτων του, ενώ ο Αίμων τον μέμφεται ότι ποδοπάτησε τον σεβασμό των θεών». Η ασέβεια όμως αυτή προς τους θεούς αποτελεί ύβρη, η οποία θα τον οδηγήσει στην καταστροφή.

746 **ὦ μιαρὸν ἦθος καὶ γυναικὸς ὕστερον** · η έλλειψη επιχειρημάτων οδηγεί τον Κρέοντα σε ύβρεις εναντίον του γιου του.

747 - 749 **οὔ τἂν ἔλοις…τῶν νερτέρων** · ο Αίμων δεν παρακολουθεί τον πατέρα του στις ύβρεις, αλλά μεταφέρει την αντιπαράθεση σε ηθικό επίπεδο. Με το πολυσύνδετο **καὶ-κἀμοῦ-καὶ** υποδηλώνει για ποιους ενδιαφέρεται.

750 **ταύτην ποτ’ οὐκ ἔσθ’ ὡς ἔτι ζῶσαν γαμεῖς** · η απειλή του Κρέοντα είναι αποτέλεσμα της ταραχής του. Η φράση **ἔτι ζῶσαν** υποκρύπτει τραγική ειρωνεία και προοικονομεί τον «γάμο» του Αίμονα με τη νεκρή Αντιγόνη (στ. 1240-1).

751 **ἤδ’ οὖν θανεῖται καὶ θανοῦσ’ ὀλεῖ τινα** · ο Κρέων νομίζει ότι η απειλή του Αίμονα απευθύνεται σ΄ αυτόν. Η δισημία της φράσης **ὀλεῖ τινα** είναι στοιχείο της δραματικής τέχνης του Σοφοκλή.

754 - 755 **κλαίων φρενώσεις…εὖ φρονεῖν** · η σύγκρουση επικεντρώνεται στο θέμα της φρόνησης. Ο Αίμων μιλάει ακόμη με σεβασμό στον πατέρα του, παρά την έλλειψη αυτοκυριαρχίας. Η φράση **κλαίων φρενώσεις** είναι ανάλογη με το **κλαύσῃ ἤ οἰμώξῃ** που λεγόταν για τους δούλους, όταν επρόκειτο να τους τιμωρήσουν.

756 **γυναικὸς ὢν δούλευμα, μὴ κώτιλλέ με**· στους τραγικούς ήταν σύνηθες να χρησιμοποιούν σχήμα μετωνυμίας, για να δηλώσουν το αφηρημένο

(δούλευμα) αντί για το συγκεκριμένο (δοῦλε). Ο Κρέων θεωρεί κολακεία την προσφώνηση του Αίμονα πατὴρ.

758 - 761 ἄληθες; ἀλλ’ οὐ…τῷ νυμφίῳ · η επίκληση των θεών από τον Κρέοντα και η απειλή ότι θα σκοτώσει την Αντιγόνη μπροστά στα μάτια του Αίμονα δείχνουν την οργή του, που είναι αποτέλεσμα της περιφρονητικής στάσης του γιου του.

762 - 765 οὐ δῆτ’ ἔμοιγε,…μαίνῃ ξυνών · η συσσώρευση των συνωνύμων (τοὐμὸν κρᾶτα, προσόψει ἐν ὀφθαλμοῖς ὁρῶν) οφείλεται στο πάθος και την οργή του Αίμονα εναντίον του πατέρα του. Αποφασισμένος να σταθεί δίπλα στην Αντιγόνη και

να πεθάνει μαζί της, αποχωρεί από τη σκηνή με δραματικό τρόπο.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1 **Ποια στοιχεία προωθούν τη δράση, εξωτερική και εσωτερική, στον διάλογο του Αίμονα με τον Κρέοντα; (βλ. λ. δράση, Λεξικό βασικών θεατρικών όρων).**

2 **Οι απόψεις του Κρέοντα για την υπακοή των παιδιών προς τους γονείς εκφράζουν τις γενικότερες αντιλήψεις των Αθηναίων για το ήθος των παιδιών. Ποιες είναι αυτές και με ποιο τρόπο δίνονται;**

3 **Ο Κρέων διατυπώνει τις απόψεις του για την πειθαρχία· ποιες είναι αυτές, τι θέλει να επιτύχει και ποιον αντίκτυπο θα είχαν στους Αθηναίους θεατές;**

4 **Ο Αίμων δεν παίρνει αμέσως τη θέση της Αντιγόνης από την αρχή, αλλά παρουσιάζει την πόλη να υπερασπίζεται την πράξη της· για ποιους λόγους;**

5 **Με ποια επιχειρήματα ο Αίμων προσπαθεί να αντικρούσει τις απόψεις του Κρέοντα για την τιμωρία της Αντιγόνης;**

6 **Ποιες βασικές αρετές διακρίνονται στο ήθος του Αίμονα; Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, η σημαντικότερη και γιατί;**

7 **Ο Κρέων πιστεύει ότι το κύρος του πατέρα κρίνεται από :**

α. τη γενικότερη συμπεριφορά των παιδιών	☐
β. την επιβολή της θέλησής του στα παιδιά	☐

γ. την τυφλή υποταγή των παιδιών	☐

Να σημειώσετε με Χ τη σωστή απάντηση στο αντίστοιχο τετράγωνο.

8 Να σημειώσετε Χ στο σωστό ή λάθος, αν θεωρείτε ότι η αντίστοιχη απάντηση είναι σωστή ή λανθασμένη

α. Ο Αίμων εισέρχεται από την αριστερή πάροδο	Σωστό	☐
	Λάθος	☐

β. Η άφιξη του Αίμονα είναι εντελώς απρόσμενη	**Σωστό ☐** **Λάθος ☐**
γ. Η εκτίμηση του χορού και του Κρέοντα για τη στάση του Αίμονα είναι ίδια	**Σωστό ☐** **Λάθος ☐**

δ. Ο Κρέων επιδοκιμάζει τη στάση του Αίμονα να σώσει την Αντιγόνη	**Σωστό** ☐ **Λάθος** ☐
ε. Ο χορός άμεσα αποδοκιμάζει τις απόψεις του Κρέοντα περί	**Σωστό** ☐ **Λάθος** ☐

πειθαρχίας και αναρχίας	

9 Με ποιο τρόπο ο Αίμων προετοιμάζει το αίτημά του για τη σωτηρία της Αντιγόνης;

α. με λογικά επιχειρήματα	☐
β. με συναισθηματικά επιχειρήματα	☐

γ. με σειρά γνωμολογικού περιεχομένου λόγων	☐
δ. με άμεση έντονη διαμαρτυρία	☐
ε. με έντεχνο τρόπο, ως απαίτηση της πόλης	☐

Να σημειώσετε με Χ τις σωστές απαντήσεις στα αντίστοιχα τετραγωνίδια.

10 **Η κλιμάκωση των αντιθέσεων Κρέοντα και Αίμονα οδηγεί στη μεταξύ τους ρήξη. Να καταγράψετε τα στοιχεία της ρήξης αυτής που διαγράφουν το ήθος των δύο ανδρών.**

11 **Ποιος είναι ο ρόλος του χορού στη σκηνή αυτή;**

12 **Να καταγραφούν τα τριτόκλιτα ουσιαστικά των στίχων 639-654· να γραφούν στην ονομαστική και γενική του αριθμού που βρίσκεται το καθένα.**

13 **Στους στίχους 655-665 να εντοπίσετε τα συνηρημένα ρήματα, που βρίσκονται σε οποιαδήποτε έγκλιση, και να γράψετε το β΄ ενικό πρόσωπο όλων των εγκλίσεων στο χρόνο και τη φωνή που βρίσκεται το καθένα.**

14 **Να σημειώσετε, στηριζόμενοι στους στίχους 703-723, Χ στη στήλη : Σωστό ή Λάθος, αν νομίζετε ότι η αντίστοιχη πρόταση είναι σωστή ή λανθασμένη**

α. πατρὸς : είναι ουσιαστικό γ΄ κλίσεως συγκοπτόμενο	☐

β. ὁρᾷς : είναι β΄ ενικό υποτακτικής ενεστώτα ενεργ. φωνής του ρ. ὁρῶ	☐
γ. ναὸς : είναι ονομαστ. ενικού του ουσ. ὁ ναὸς	☐
δ. ὅστις : είναι αόρ. αντων. αρσεν. γένους	☐

ε. δίδου : είναι β΄ ενικό προστ. ενεστ. μέσης φωνής του ρ. δίδωμι.	□

15 **Στους στίχους 683-702 να εντοπίσετε τα ουσιαστικά που βρίσκονται σε γενική και λειτουργούν ως ετερόπτωτοι προσδιορισμοί.**

Β΄ Σκηνή : στ. 766-780. Πρόσωπα : Κρέων-Χορός. Ο Αίμων αποχωρεί οργισμένος. Ο Κρέων, παρά την αρχική του σκληρότητα, μετά την παρέμβαση του χορού, αλλάζει την αρχική του απόφαση.

Απαλλάσσει την Ισμήνη, ενώ την Αντιγόνη καταδικάζει σε θάνατο από πείνα.

766 - 767 ἀνὴρ, ἄναξ,...ἀλγήσας βαρύς · ο χορός, βλέποντας την οργή του Αίμονα, εκφράζει την ανησυχία του για το πώς θα αντιδράσει πάνω στην απόγνωσή του (πρβλ. και Οἰδ. Τύραν. στ. 1073-1075).

768 - 771 δράτω, φρονείτω... εὖ γὰρ οὖν λέγεις· η ταραχή και το πάθος του Κρέοντα φαίνονται με το ασύνδετο σχήμα δράτω, φρονείτω. Η παρέμβαση του χορού κάμπτει την ισχυρογνωμοσύνη του Κρέοντα. Πολύ γρήγορα ανακαλεί την απόφασή του για καταδίκη της Ισμήνης και την απαλλάσσει.

772 - 780 μόρῳ δὲ ποίῳ...τἀν Ἅιδου σέβειν· η απειλή του Κρέοντα είναι ότι θα κλείσει την Αντιγόνη ζωντανή σε λιθόκτιστο τάφο και θα της δώσει λίγη τροφή, για να αποφύγουν ο ίδιος και η πόλη το μίασμα.

774 κρύψω πετρώδει...κατώρυχι· η πετρώδης κατῶρυξ είναι υπόγειος θολωτός τάφος χτισμένος με πέτρες σε ένα μέρος που το έσκαβαν κυκλικά.

775 ὡς ἄγος μόνον προθείς· κατά τους αρχαίους η καταδίκη σε θάνατο από πείνα τιμωρούνταν από τους θεούς ως ανοσιούργημα· γι' αυτό και έδιναν λίγη τροφή σ' αυτόν που φυλάκιζαν, για να πεθάνει.

777 **ὃν μόνον σέβει θεῶν·** η Αντιγόνη, κατά τον Κρέοντα, σέβεται μόνο τον Άδη, επειδή έπραξε το θρησκευτικό καθήκον προς τον Πολυνείκη.

779 - 780 **ἦ γνώσεται γοῦν…τἀν Ἅιδου σέβειν·** με σαρκασμό και ειρωνεία ο Κρέων φτάνει στο αποκορύφωμα της ύβρης του προς τους θεούς. Έτσι προετοιμάζεται η συντριβή. Μετά από αυτά ο Κρέων εισέρχεται στο ανάκτορο, για να δώσει τις σχετικές οδηγίες για την φυλάκιση της Αντιγόνης.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1 **Ποιο αποτέλεσμα είχε η παρέμβαση του χορού, μετά τη σύγκρουση Αίμονα και Κρέοντα;**

2 **Ο Κρέων υποχωρεί από την αρχική του θέση για καταδίκη των δύο αδελφών, γιατί:**

α. επιδιώκει να αποφύγει το μίασμα	☐
β. επηρεάστηκε από τις απειλές του Αίμονα	☐

γ. φοβήθηκε την οργή των θεών	☐
δ. κατάλαβε ότι διέπραξε ὕβριν	☐

Να σημειώσετε με Χ τις σωστές απαντήσεις.

3 Πώς διαγράφεται το ήθος του Κρέοντα στη σκηνή αυτή;

4 **Να συμπληρώσετε τα κενά με τον ορθό τύπο των λέξεων που βρίσκονται στην παρένθεση :**
α. Κρέων.....(ἄγω, μετοχή αορ. β΄) ζῶσαν τήν Ἀντιγόνην..... (κρύπτω, οριστική αορίστου) ἐν πετρώδει κατώρυχι.
β. Ἀντιγόνη.....(γιγνώσκω, οριστική αορίστου β΄) ἐν Ἅιδου ὅτι πόνος περισσός ..... (εἰμί, ευκτ. ενεστ.) τάν Ἅιδην σέβειν.

5 **Με ποιες λέξεις της σκηνής αυτής συνδέονται ετυμολογικά οι παρακάτω λέξεις : πρόθεση, δράμα, αλλαγή, αγωγή, επιτυχία, αίτηση, πρόσφυγας, βούλευμα, κατανοητικός.**

ΤΡΙΤΟ ΣΤΑΣΙΜΟ (781-800)

Το τρίτο στάσιμο περιλαμβάνει ένα στροφικό σύστημα. Μετά την απειλητική αποχώρηση του Αίμονα, ο χορός, με αφορμή τη σύγκρουση Κρέοντα και Αίμονα, τραγουδάει την ακατανίκητη δύναμη του έρωτα. Πιστεύει ότι η συμπεριφορά του Αίμονα οφείλεται στον έρωτά του για την Αντιγόνη.

Στροφή

781 - 786. Ἔρως ἀνίκατε…ἐν ἀγρονόμοις αὐλαῖς (ἐρωτα…τα κατώφλια)· ο ποιητής ψάλλει τις ιδιότητες του Έρωτα, ως δύναμης δημιουργικής για τη ζωή. Με εικόνες χρωματισμένες με ποιητικά επίθετα και ρήματα κινητικά, αποδίδει τη δύναμη του φτερωτού θεού. Η εικόνα του ανίκητου θεού προκαλεί θαυμασμό αλλά και φόβο.

787 - 790. καί σ᾽ οὔτ᾽ ἀθανάτων…μέμηνεν (κανείς δε σου γλυτώνει…και το μανίζεις)· σημαντική ψυχολογική παρατήρηση. Το ερωτικό πάθος κάνει τόσο τους θεούς όσο και τους ανθρώπους να χάνουν τα λογικά τους. Με τον τρόπο αυτό ο χορός επιδιώκει να μειώσει την ευθύνη του Αίμονα.

αντιστροφή

791 - 794. σὺ καὶ δικαίων…ἔχεις ταράξας (εσύ των δικαίων…μέσα σ᾽αυτό το σόι)· υπαινιγμός στη διαμάχη πατέρα και γιου. Οι πρώτοι στίχοι της αντιστροφής αποτελούν φυσικό επακόλουθο του προηγούμενου ρήματος μέμηνεν (μανίζεις). Η δύναμη του έρωτα έκανε τον Αίμονα να χάσει τα λογικά του και να συγκρουστεί με τον πατέρα του.

795 - 800. νικᾷ δ᾽ ἐναργὴς…θεὸς Ἀφροδίτα (της γόνιμης νύφης…περιπαίζει)· ο Έρωτας, ως συμπάρεδρος των μεγάλων θεσμών του κόσμου, έχει

τη δύναμη που έχουν οι αιώνιοι φυσικοί και ηθικοί νόμοι να ρυθμίζουν την φυσική τάξη του σύμπαντος.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1 Πώς εξηγείτε το τραγούδι του χορού για τον έρωτα τη στιγμή αυτή;

2 **Ο ποιητής παρουσιάζει τον έρωτα ως δύναμη δημιουργική αλλά και καταστροφική. Με ποια εκφραστικά μέσα αποδίδει τα γνωρίσματά του αυτά;**

3 **Ο χορός υμνεί τον έρωτα, γιατί θέλει :**

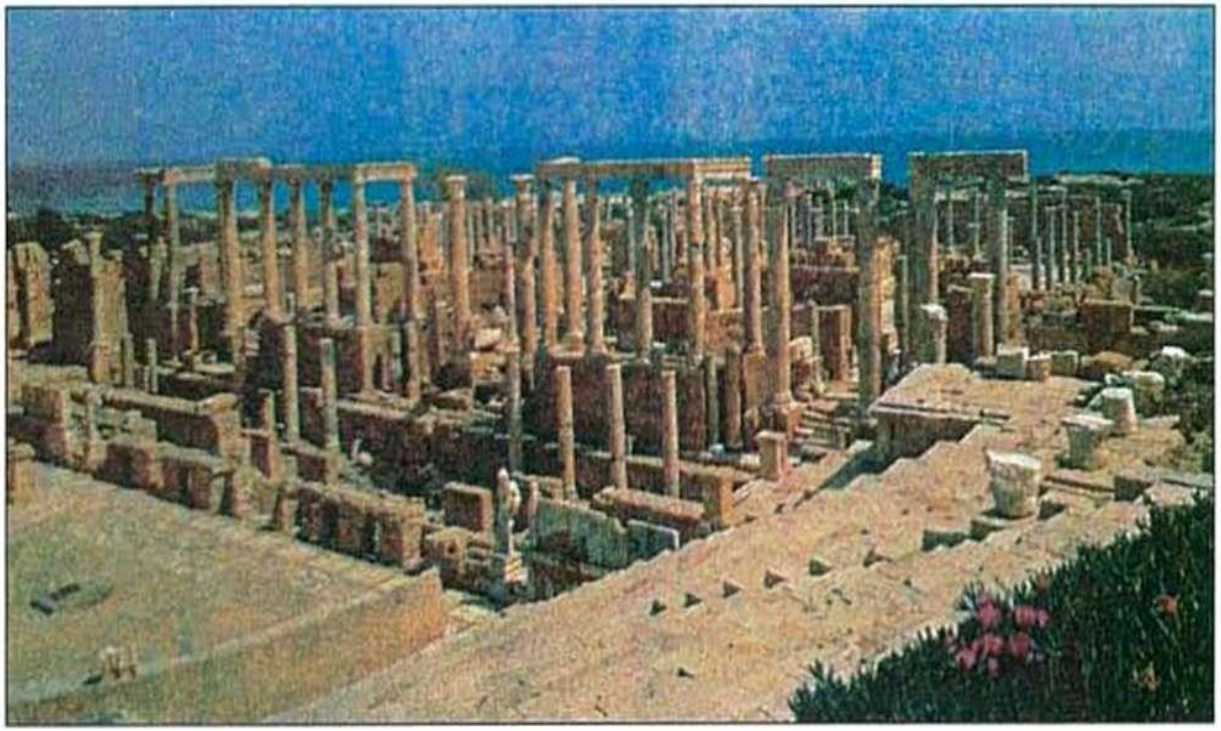
α. να τονίσει τη δύναμή του

β. να δικαιολογήσει την πράξη του Αίμονα

γ. να προβάλει τα προσωπικά του συναισθήματα για τον έρωτα

δ. να μειώσει τη συναισθηματική φόρτιση των θεατών

Να υπογραμμίσετε τις σωστές, κατά τη γνώμη σας, απαντήσεις και να τις δικαιολογήσετε.



Leptis magna (Β. Αφρική), Το Θέατρο, 1ος-2ος αι. μ.Χ (Φωτ. αρχείο Renes Percheron).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 4ου ΤΟΜΟΥ

- **Γ΄ Επεισόδιο……σελ. 11**
- **Γ΄ Στάσιμο……σελ. 66**
- **Σχόλια Γ΄ Επεισοδίου……σελ. 71**
- **Σχόλια Γ΄ Στάσιμου……σελ. 112**

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α΄).

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.